

Posudek diplomové práce

Pavel Nývlt: *Lýsiova řeč Proti Eratosthenovi*. Překlad, komentář a úvodní studie.

Rozsáhlá diplomová práce Pavla Nývlt se zabývá Lýsiovou řečí *Proti Eratosthenovi*, která je obžalobou vznesenou proti Eratosthenovi, jednomu z členů oligarchické vlády tzv. třiceti tyranů, která se v Athénách chopila moci po skončení peloponnéské války. Lýsiás Eratosthena žaloval kvůli vraždě svého bratra Polemarcha, avšak řeč se nesoustřeďuje jen na argumentaci proti obviněnému, nýbrž je celkovou obžalobou krutovlády třiceti tyranů. Zvláštní pozornost Lýsiás věnoval také politické činnosti Thérámena, politika blízkého Eratosthenovi. Řeč tak přináší řadu poznatků o politických událostech v Athénách v posledních desetiletích 5. století př. Kr., zejména o vládě tzv. třiceti tyranů, a právě historický aspekt je v celé diplomové práci rozhodující.

Práce sestává ze tří částí - úvodní studie, původního překladu řeči *Proti Eratosthenovi* a z komentáře, který je převážně historický. V úvodní studii se autor nejprve zabývá kritikou athénské demokracie a snahami o její odstranění - přehledně shrnuje dostupné prameny a hlavní sekundární literaturu a posléze podává nástin odporu proti demokracii od doby Efialtovy reformy až po obnovu demokracie na sklonku 5. století. Jádrem jeho výkladu jsou přirozené události let 404 - 401, jichž především se bezprostředně dotýká řeč *Proti Eratosthenovi*. V druhém oddíle úvodní studie autor probírá všechny relevantní údaje o Lýsiově životě, zvláště se soustřeďuje na jeho osudy v době vlády třiceti tyranů a na otázku, zda za své zásluhy o obnovu demokracie získal athénské občanství. Vzhledem k celkovému rozsahu diplomové práce se autor systematicky nezabývá Lýsiovým řečnickým dílem, nýbrž v závěrečných oddílech úvodní studie charakterizuje pouze zkoumanou řeč, a to zejména její dataci, její právní aspekty a řečnickou strategii. Dotýká se též problému, zda řeč byla vskutku přednesena při soudním řízení, či zda byla jen politickým pamfletem.

Na úvodní studii odkazuje autor často i v rozsáhlém komentáři k řeči *Proti Eratosthenovi*, v němž se důkladně zabývá dílčími otázkami její historické interpretace. Soustřeďuje se zejména na četné nejasnosti, které vyplývají z nejednotnosti a nejednoznačnosti antických pramenů, a komentuje i jejich rozdílnou interpretaci v dílech novodobých badatelů. V komentáři si všímá nejen otázek chronologie a průběhu sledovaných politických a vojenských událostí a jejich aktérů, ale také se věnuje athénskému soudnictví a právu, politickým institucím, postavení cizinců v Athénách a řadě různých dobových reálií

(kupř. pohřbívání či výkonu trestu smrti). Důležitou součástí komentáře jsou také poznámky, které objasňují Lýsiovu řečnickou strategii. Textově-kritické poznámky jsou uvedeny pouze v nezbytných případech. Komentář doplňuje appendix, v němž autor shrnuje diskusi o papyru, který přinesl nové poznatky o politické činnosti Thérámena.

Jak v úvodní studii, tak v komentáři prokázal P. Nývlt velmi důkladnou znalost relevantních antických pramenů, literárních i epigrafických. Jejich přehled včetně užívaných zkratk je uveden v závěru diplomové práce spolu s bohatým seznamem použité sekundární literatury. Důkladný poznámkový aparát úvodní studie i komentář jasně dokládají, že se autor seznámil s relevantní sekundární literaturou (výslovně upozorňuje na studie, které mu nebyly dostupné), pečlivě ji prostudoval a získané údaje z odborných studií i ze starších komentářů dokázal nejen využít, ale i často kriticky posoudit a zaujmout k dílčím problémům vlastní stanovisko.

Překlad Lýsiovy řeči *Proti Eratosthenovi* je založen na vydání, které pořídil C. Carey, ale na několika místech se od něho odchyluje, což je vždy zmíněno v komentáři. Co se týče úrovně překladu, lze říci, že P. Nývlt přeložil dílo živě a čtivě a že se mu v zásadě podařilo věrně a spolehlivě vystihnout smysl řeckého originálu i vzdor tomu, že překládá - někdy zbytečně - poněkud volněji a ne vždy lpí na přesném převodu řeckého originálu (např. v § 3 *énankasmái ... títú katégoreín* není přeloženo *títú*; v § 11, kde *epei de úch hoson hómologésen eichen* (sc. Peisón) překládá „jenže ta (sc. truhlice) neobsahovala jen sumu, se kterou souhlasil, ...“; v § 17, kde *kai egó toiauta pepysmenos tés epiúsés nyktos diepleusa Megarade* překládá nepřesně „s vědomím toho jsem následujícího dne přeplul do Megar“; v § 20, kde k *hóspēr an heteroi megalón adikématón orgén echontes* v překladu přidává „vůči obcí“ a kde *pasas tas chorégiás chorégésantes* překládá „zaplatili jsme mnoho vystoupení sborů“ místo „všechna“, rozumí se všechny chorégie, jež měli povinnost zastávat). Výjimečně se objevují chybné překlady gramatických tvarů, např. v § 24 sloveso *eresthai* překládá slovesem „promluvit“, zatímco správně je „dotázat se“. Někdy se objevuje sporná interpretace textu, např. v § 56 slova *hói kai fanerós epedeixanto hoti úch hyper tón en Peiraiei úd' hyper tón adikós apollymenón estasiazon* jsou vztažena ke „členům třicítky“, avšak z kontextu předešlých paragrafů vyplývá, že je třeba je vztáhnout ke kolegiu deseti úředníků. Otázkou je také překlad některých pojmů, např. v § 5 *hoi triakonta ponéroi men kai sykofantai ontes* je sporné, nakolik je výstižné překládat slovo *sykofantai* adjektivem *hrabivý*, či v § 19 slovo *epipla* výrazem *nábytek*, když dané slovo má širší význam, nejspíše „vybavení

domácnosti“. Také výběr některých českých ekvivalentů sklouzává dle mého mínění někdy až do příliš hovorové roviny češtiny, např. *ten samý místo tyž* (např. § 41 i jinde).

Rovněž k úvodní studii a komentáři lze uvést ve výběru některé připomínky, které jsou převážně formálního rázu - patří mezi ně překlepy, nečetné gramatické prohřešky a některé neobratné či nejasné formulace (např. na str. 20: „Cicero nás informuje, že se Lýsiás jistě narodil v Athénách, což nebránilo Tímaiovi prohlašovat jej za Syrákúsana.“; na str. 24 a jinde: „bitva na Múnichii“, lépe „u Múnichie“). Ojedinelé jsou prohřešky proti psaní řeckých jmen a pojmů (kupř. eponymní na str. 25, pozn. 1; Lénáje, Panathénáje na str. 67; u tvaru Tísii není třeba připojovat *sic*, neboť je to doložená varianta častějšího *Teisiás*). Vzhledem k celkovému rozsahu komentáře by v případě některých problémů, které s textem řeči souvisejí jen volně, stačilo, kdyby k nim byly uvedeny jen odkazy na příslušnou literaturu místo relativně podrobného výkladu (např. pojednání o pohřbech na str. 64 n.). V jistém rozporu je konstatování, že nelze bezpečně rozhodnout, zda je řeč *Proti Eratosthenovi* pamfletem či skutečně pronesenou soudní řečí (v úvodu str. 32 n.), s některými pasážemi v komentáři, které spíše vycházejí z předpokladu, že řeč zazněla před soudem (kupř. komentář k § 1 na str. 49). K Solónovu zákonu o *stasis* (kom. str. 94 n.) by bylo možné uvést stanovisko J. Bleickena (*Athénská demokracie*, str. 374 n. a 649 n.), případně odkázat na základní vydání Solónových zákonů pořizené E. Ruschenbuschem (*Solónos nomoi*, 1966). Ne všechny obce, které přijímaly athénské uprchlíky, můžeme označit za spartské spojence, zejména Argos (str. 142).

Na závěr připojuji poznámku ke spornému místu v § 19 i k příslušnému komentáři - přiklonil bych se spíše k výkladu, že do domu vstoupil Mélobios, neboť je pravděpodobné, že k vpádu do Polemarchova domu došlo přibližně v tutéž dobu, kdy byl zatčen Lýsiás. To bylo zřejmě večer, neboť měl hosty, a v tuto dobu je méně pravděpodobné, že by žena pobývala mimo domov. I toto vysvětlení je však jen hypotetické, neboť text neskýtá oporu pro jednoznačnou interpretaci.

Z výše uvedeného posudku vyplývá, že i přes dílčí nedostatky diplomová práce P. Nývlta jasně splňuje a v některých ohledech i překračuje požadovaná kritéria, a lze ji tudíž doporučit k obhajobě, zejména z toho důvodu, že v ní prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce.

26

dr. Jan Souček
vedoucí práce